

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Etnologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Jana Repčáková

Bolívijci v české společnosti

Bolivians in the Czech Society

Praha, 2014

Vedoucí práce: Zuzana Korecká, Mgr.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 22. května 2014

.....

Jana Repčáková

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat několika lidem, kteří mi pomohli při vytváření mé bakalářské práce. Primárně tedy vedoucí práce, která mi poskytla mnoho cenných námětů a připomínek. Dále bych chtěla poděkovat panu Ing. Wilmeru Castillo, jež mi poskytl mnoho kontaktů a informací. Také bych chtěla poděkovat paní Olze Greguskové Kovalové, jež žije v Bolívii několik let a byla mi velmi nápomocna v poznávání bolívijské kultury tím, že mi poskytovala mnoho vlastních reflexí z této země, a díky níž jsem mohla nahlédnout do této kultury nejen ze strany publikací, jež byly o Bolívii a její kultuře napsány, ale z pohledu člověka, který v Bolívii opravdu žije a s danou kulturou přichází do každodenního kontaktu. Nesmím také opomenout všechny své informátory, bez nichž by tato práce ani vzniknout nemohla.

Abstrakt:

Primárním cílem bakalářské práce je zmapovat bolívijskou kulturu na území České republiky a vystihnout její nejdůležitější a nejvýraznější rysy. Zároveň se zabývá hlavními znaky kultury v Bolívii, bez které bychom jen těžko mohli pochopit mentalitu jejích obyvatel a zároveň sledovat rozdílnosti v životech ve své vlasti a na území České republiky. Neopomenula jsem také zdůraznit vývoj indiánské identity, jež se od počátku 19. století začala v Bolívii vyvíjet. Vzhledem k téměř neexistující literatuře zabývající se Bolívií žijícími na českém území, byla má práce založena především na terénním výzkumu, který je detailně rozebrán v kapitole zabývající se metodologií.

Klíčová slova: Bolívie, imigranti, model života, terénní výzkum, indiánské hnutí v Bolívii, metodologie výzkumu

Abstract:

The aim of this Bachelor thesis is to capture Bolivian culture in the Czech Republic and depict its the most important and the most distinctive features. As well, the thesis deals with main features of culture in Bolivia, without we can't really understand other mentality of this nation and compare difference in their homeland and in the Czech Republic. I stressed development of Indian movement from 19th century too. Because of deficiency in professional literature that is written about Bolivians in the Czech Republic I based my thesis on field research. It's described in methodology section.

Key words: Bolivia, immigrants, life model, field research, Indian movements in Bolivia, methodology of research

Obsah

1.	Úvod.....	- 8 -
2.	Metodologie	- 11 -
2.1.	Předmět a způsob výzkumu.....	- 11 -
2.2.	Metody výzkumu.....	- 12 -
2.3.	Dotazník	- 12 -
2.4.	Rozhovor	- 14 -
2.5.	Zúčastněné pozorování.....	- 15 -
2.6.	Popis respondentů	- 15 -
3.	Bolívie a její kultura.....	- 18 -
3.2.	Krátce k historii	- 18 -
3.3.	Obyvatelstvo a způsob jeho života.....	- 19 -
3.4.	Koka	- 20 -
3.5.	Víra a náboženství.....	- 21 -
3.6.	Kdo je to vlastně Bolívijec?	- 23 -
4.	Bolívijski v České republice.....	- 26 -
4.2.	Strukturální rysy integrace	- 27 -
4.3.	Kulturní rysy integrace.....	- 27 -
4.4.	Rysy vzájemného působení integrace	- 29 -
5.	Projevy bolívijské kultury v České republice	- 33 -
5.1.	ARBOL	- 33 -
	Pořádané akce.....	- 35 -
5.2.	Přednáška více prezidenta Bolívie Álvára Garcíu Linera	- 35 -
5.3.	Vztahy mezi Mnohonárodnostním státem Bolívie a Českou republikou... -	36 -
5.4.	Uzavřené dohody mezi ČR a Bolívií.....	- 37 -
6.	Závěr	- 38 -

7.	Zdroje.....	- 40 -
	Internetové zdroje.....	- 40 -
	Literatura	- 40 -
8.	Přílohy.....	- 42 -

1. Úvod

Bolívie, země o rozloze více jak jednoho milionu km², s největším podílem původního indiánského obyvatelstva stojí stále mimo pozornost českých vědeckých kruhů. Toto téma nebylo dosud v našich zeměpisných šířkách příliš diskutováno a to byl možná důvod, proč mě tato země uhranula. Je to způsobeno určitou mystičností, jíž na mě původní kultura této země působí, a také její diametrální odlišnost od kultury naší. Prvním impulsem k výběru daného téma bylo mé seznámení s jistým bolívijským migrantem, který mi humorným tónem navrhl, jestli svou bakalářskou práci nechci napsat o nich. Po chvíli, když jsem se začala *vnořovat do tajů Bolívie*, mě tato země a její lid tak zaujal, že jsem se rozhodla zjistit, zda v České republice bolívijská menšina žije a jestli existuje nějaká skupina, kde by se setkávala, abych ji mohla lépe poznat. Cílem této práce je tedy především přispět k mnoha textům, jež se zabývají integrací různých etnických menšin na území České republiky a poskytnout první ucelený přehled o Bolivijcích žijících na našem území.

Primárně bych chtěla ujasnit několik pojmů, které se k této problematice vztahují a vzájemně je od sebe odlišit. Prvním z nich je pojem **národnostní menšina**, kterou zde definuji podle znění Ústavy České republiky. Národnostní menšiny jsou vymezeny zákonem č. 273/2001 sb. takto: „*Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.*“

Pro objasnění pojmu národ z pohledu etnologie krátce zabrousíme do historie. Tento pojem se uplatňuje už od středověku. Pochází z latinského *natio*, jenž se dostal do různých jazyků v odlišných politických a kulturních podmínkách, což často pozměnilo původní význam. Tento rozdíl v jazykovém vnímání každého národa přetrval až dodnes. V 18. století byl v angličtině pojem *nation* téměř synonymní s pojmem lidé, což byl soubor obyvatel žijících na zřetelně vymezeném prostoru. V němčině měli *nation* společné zvyky, zákony a jazyk. Od 19. století je *nation* spojený s etnicitou a původem, zatímco *volk* (lidé) zahrnoval příslušníky různých etnik na území jednoho státu.¹ Na základě tohoto historického vývoje je chápání národa v různých částech, především evropské tradice, různé. Národnostní menšina

---

¹ Gellner, E.; Národ a nacionalismus, s. 11-12

se tedy chápe jako skupina lidí, jež má společné zvyky, zákony a jazyk a je součástí té dané země z historického hlediska a zároveň je úředně uznávaná. *Etnická menšina je pak skupina lidí, která se odlišuje významnými etnickými znaky od většinové společnosti, která nepřijímá národní identitu většinové společnosti. V kulturních souvislostech může etnická menšina odvozovat svou identitu ze základu etnického, jazykového, náboženského nebo také kulturního ve smyslu kulturní tradice.*²

Dále bych zde chtěla definovat **kulturu** v souvislostech existence etnických menšin. *Rozumíme tím soubor postojů, norem, hodnot, které nacházejí své vyjádření ve způsobu života a vzorcích chování, a také ve výtvorech duchovní a materiální kultury.*³

Tato bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První se zabývá metodologií, jež jsem využila ve svém výzkumu. Popisují zde objekt výzkumu, postup a způsoby získávání informací, doplněné o výčet informátorů. Další kapitola se zabývá nejdůležitějšími prvky bolívijské kultury spojené s historií a životem, náboženstvím a pokusem popsat „Bolívijce“, přičemž jsem se zaměřila spíše na indigenní obyvatelstvo a jeho snahy o obnovení vlastní identity. Poslední, pro tuto práci nejzásadnější kapitola, se zabývá Bolívijci žijícími v České republice a je primárně založena na výše výzkumu. Na konci práce je přiložen vzor dotazníku v českém jazyce⁴, mapu znázorňující místa v Bolívii, odkud informátoři pocházejí.

Na počátku výzkumu jsem si položila několik otázek, na které jsem chtěla prostřednictvím výzkumu najít odpovědi. Těmito otázkami mám na mysli:

- do jaké míry jsou dotyční schopni se integrovat do české společnosti?
- jakým způsobem života žijí v České republice. Tvoří národnostní či etnickou menšinu, kulturní skupinu, nebo jde pouze o občany Bolívie žijící na našem území bez jakýchkoli vazeb na své krajany?
- do jaké míry je ovlivnil kontakt s Čechy, a zda si po tomto kontaktu stále uchovávají prvky své původní kultury?
- vyhledání a komparace počtu Bolívijských s výsledky sčítání lidu. Následně pak, zda se v České republice sdružují do nějaké organizace, či zda mají nějaké snahy mezi sebou udržovat vztahy?
- jaká je jejich jazyková vybavenost?

---

² Bittnerová, D.; Moravcová, M.; Etnické menšiny v kulturním kontextu, s. 11

³ Bittnerová, D.; Moravcová, M.; Etnické menšiny v kulturním kontextu, s. 15

⁴ Z toho důvodu, aby bylo českému čtenáři dotazník bližší.

S přihlédnutím k těmto otázkám, které ještě nebyly v žádné literatuře zodpovězeny, jsem vytvořila dotazník, který mi měl usnadnit získávání informací, a který hodnotím v kapitole Bolívijská kultura v České republice.

Na závěr bych chtěla zdůraznit, že práce nemá za cíl vyčerpat toto téma, jelikož je velmi proměnlivé, a i když můj výzkum postihl vysoké procento v České republice žijících Bolívijských, nemyslím si, že je dostačující. Tato práce pro mě má spíše charakter počátečního zájmu o tuto problematiku. I nadále mám v úmyslu ve výzkumu pokračovat.

2. Metodologie

V této práci byl využit postup založený na kvantitativním šetření. Výzkum sám proběhl za pomoci tří způsobů získávání dat. Prvním je dotazník, druhým polostandardizovaný rozhovor, který měl za cíl rozšířit odpovědi získané z dotazníku. Nakonec jsem využila zúčastněného pozorování.

2.1. Předmět a způsob výzkumu

V této práci byl využit především deduktivní přístup, založený na kvantitativním šetření. Zprvu byly zvoleny hypotézy, které se po sběru dat ověřily. Nejdříve se vytvořil projekt výzkumu, který vedl k dalším krokům. Cílem práce bylo utvořit model života Bolívijců, žijících na území České republiky. Samotný výzkum probíhal od listopadu roku 2013 do května 2014.

Jako první byl proveden krátký předvýzkum, který se zaměřil na to, zda bude možné získat dostatečně reprezentativní vzorek informátorů, a zda tito dotázaní budou ochotni spolupracovat na výzkumu. V tomto předvýzkumu byly také formulovány základní otázky do dotazníku, jež byly rozeslány třem Bolívijcům, a které měly sloužit ke zjištění nedostatků a jejich následné opravě.

Prvotní informátoři byli nalezeni na internetu a na sociálních sítích. Nejdříve bylo hledání zaměřeno na jedince, kteří se mohli účastnit různých diskuzí na serveru lide.cz a zároveň bylo mou snahou nalézt různé články, týkající se tématu Jižní Ameriky a především Bolívie. Prvotní a velmi důležitý kontakt jsem získala ve své práci, v Muzeu Lega, kde jsem se shodou náhod seznámila se zakladatelem bolívijského spolku ARBOL, který mi pak poskytl mi pak celou řadu dalších kontaktů.

Následně bylo hledání zaměřeno na dnes nejrozšířenější sociální síť, Facebook, kde jsou založeny dvě skupiny, *Bolivianos en Praga* a *Bolivianos en Rep. Checa*. Zde jsem vložila příspěvek, který měl Bolívijce seznámit s mým zájmem a rovněž jako první výzva o vyplnění dotazníku. Ve skupině *Bolivianos en Praga* si příspěvek prohlédli pouze 4 členové ze 13 a žádný z nich nevyplnil dotazník. Ve druhé skupině byl první kontakt úspěšnější, prohlédlo si ho 24 uživatelů, ale i tak z nich vyplnili dotazník pouze 2. Na to jsem se přibližně po 14 dnech rozhodla reagovat tím, že jsem několika potenciálním informátorům, kteří si příspěvek prohlédli, napsala do soukromé do zprávy žádost o vyplnění dotazníku. Přibližně do týdne ho všichni vyplnili, proto jsem se rozhodla takto dále postupovat.

Dále jsem tedy odeslala zbylým členům Facebookové skupiny *Bolivianos en Rep. Checa* soukromou zprávu s žádostí o vyplnění dotazníku. Zprávu si přečetlo 9 z 15, a vyplnila ho pouze jedna žena a tři muži. Jeden muž neměl zájem o spolupráci na výzkumu.

Jako sekundární zdroj pro mnoho informací, které se týkaly především života v Bolívii, mi byla žena žijící mnoho let v Cochabambě. Od té jsem získávala primární informace, které jsem si později ověřovala v odborné literatuře.

2.2. Metody výzkumu

Jako primární způsob sběru dat jsem si pro tento výzkum vybrala dotazník. V některých případech byl dotazník rozšířen o osobní setkání s rozhovorem. Dotazníkové šetření jsem si zvolila z několika důvodů. Prvním z nich je možnost kontaktování, co nejvíce osob v krátkém čase. Vzhledem k tomu, že Bolívijských v České republice není mnoho, podle sčítání lidu z roku 2011 oficiálně 66, je tato metoda také velmi přínosná tím, že si v případě zájmu mohou respondenti mezi sebou dotazník přeposílat. Také fakt, že ho vyplňují sami bez přítomnosti výzkumníka, poskytuje větší prostor k zamyšlení a konstruktivnímu zodpovězení otázek.

Pro doplnění nebo zjištění dalších informací důležitých pro zasazení do kontextu, či jako inspiraci pro terénní výzkum jsem využila především odborné literatury.

2.3. Dotazník

Dotazník obsahoval všechny typy otázek – otevřené; polootevřené; uzavřené. Domnívám se, že tímto způsobem jsem mohla nejlépe zjistit informace potřebné pro následné zpracování dat. Na některé otázky se hodily spíše otázky uzavřeného typu, tj. pohlaví, vzdělání apod. Někdy byla potřeba doplnit danou odpověď, čehož jsem využila především u výběru jazyků, kdy jednou z odpovědí byly indiánské jazyky. Zde měli daní jedinci možnost doplnit, jaké indiánské jazyky ovládají. Otevřený typ otázek jsem využila v případech, kdy měli například popsat, kam by vzali své přátele v České republice.

Cílem tohoto dotazníku bylo zjistit základní informace o dotazovaných a zároveň je připravit na následující rozhovor, pokud se ho chtěli účastnit. Účelem nebylo získat vyčerpávající informace, protože jsem měla v plánu se s některými z nich ještě sejit a provést rozhovor. Zároveň měl dotazník postihnout všechny sféry jejich života, které mě jako

výzkumníka zajímaly a zajistit si tak případná dostatečná data pro zpracování. Otázky byly zaměřeny na ně samotné, na věk, bydliště, z jaké části Bolívie přišli, co je vedlo k výběru České republiky, jejich náboženství, participace v ARBOLu, jejich trávení volného času, svátků, Vánoc, zda se setkali s rasismem atd.

Vzhledem k tomu, že mi nebylo známo, jak jsou daní respondenti dlouho v České republice a jaké jazyky ovládají, byl dotazník vytvořen ve dvou jazykových mutacích, v českém jazyce a španělštině. Oba dotazníky byly respondentům rozeslány a bylo na nich, v jakém jazyce odpoví.

Protože jsem si uvědomovala, že spoustu lidí otráví i pouhý způsob výběru vyplnění dotazníku, rozhodla jsem se, že najdu na internetu webovou stránku, kde bych mohla dotazník vytvořit virtuálně. Pro výběr takové stránky jsem měla několik požadavků. První z nich byl, že dotazník musel být přehledný, a ještě lépe, aby otázky následovaly jedna po druhé, a to z toho důvodu, aby dotyční nevěděli, jaký druh a jaké otázky je čekají. Argumentem pro to bylo, že se mohli soustředit pouze na zodpovídanou otázku. Dalším požadavkem bylo, aby se dotazník vytvářel snadno a rychle. Narazila jsem tedy na webovou adresu oursurvey.biz, kde bylo příjemnou výhodou, že se v nastavení nacházel nástroj, který statisticky zpracovával vyplněné dotazníky, což mi umožnilo data rychleji zpracovat.

Na začátek dotazníku jsem vložila úvod, který mělo respondenty seznámit s autorkou, obsahem a zároveň ujistit, že dotazník bude anonymní. Také jsem neopomenula zmínit účel dotazníku a také fakt, že je vytvořen v rámci studia na vysoké škole a jeho výsledky budou prezentovány v bakalářské práci. Respondenti měli sice uvést své jméno nebo přezdívku, ale tyto informace jsem neměla v úmyslu nikde publikovat. Měly sloužit pouze pro mou orientaci mezi respondenty, kteří už dotazník vyplnili, s čímž byli oni sami také obeznámeni.

Otázky byly vytvořeny tak, aby byly srozumitelné a přímočaré. Snažila jsem se vyhnout obsáhlým a složitým otázkám, u kterých by mohli mít dotyční problém s vyplněním. Dotazník jsem rozdělila na 6 tematických okruhů.

V prvním okruhu mě zajímaly základní informace o dotyčném. Dále pak pohlaví, věk, vzdělání, jazykové vybavení, místo odkud pochází a místo, kde žijí. Ve druhém mě zajímala samotná migrace, tedy co je vedlo k odchodu z Bolívie, jaká byla jejich cílová země a proč si vybrali právě Českou republiku. Třetí okruh byl zaměřen na Bolívijský spolek ARBOL. Čtvrtý byl směřován na jejich volný čas a zábavu. Sem byly zařazeny otázky, které měly zjistit, kam chodí např. do barů, jestli se setkávají více s cizinci z pohledu Čechů, či s Čechy, když by

přijel jejich známý z Bolívie, kam by ho v České republice vzali návštěvu z Bolívie a také zda jim chutná česká kuchyně popřípadě jakou kuchyni jí nejčastěji. Pátý okruh byl zaměřen na oslavy svátků. Zajímalo mě, jakým způsobem slaví Vánoce a jestli zde slaví nějaké tradiční bolívijské svátky. Poslední oblast obsahovala pouze jednu otázku, jsem se ptala, zda se někdy setkali s rasismem a při jaké příležitosti. Dále jsem dala prostor jim samotným, aby mohli napsat, co si myslí, že by mě mohlo ještě zajímat a nezeptala jsem se na to. Nakonec dotazníku jsem zařadila otázku, která mi měla pomoci s jejich v případě, že by byli ochotni se se mnou znovu sejit a poskytnout mi více informací, které by se týkaly jich či Bolívie.

2.4. Rozhovor

Po dotazníkové fázi následovaly rozhovory. Těch se zúčastnilo celkem pět Bolívijských. Jeden rozhovor probíhal virtuálně přes Facebook. Důvodem pro to bylo, že tento informátor se v nedávné době přestěhoval do Švédska, kde pracuje. Ostatní, čtyři rozhovory, probíhaly osobně. Primárním záměrem pro všechna setkání bylo, aby rozhovory probíhaly v přátelském prostředí, a aby se dotyční cítili uvolněně.

První rozhovor proběhl v restauraci Výtopna na Václavském náměstí. Respondentem byl muž, 26 let, student. Trval přibližně 2 hodiny a daného respondenta jsem se ptala především na otázky, které se týkaly Bolívie, jeho samotného a jeho života v České republice. Jako podklad pro rozhovor jsem si vzala vyplněný dotazník, kdy jsem se ho na začátku ptala na otázky, které mi byly nedostatečně zodpovězené. V tomto případě se týkaly míst, kam nejčastěji chodí či jakým způsobem slavil Vánoce a Národní bolívijský den.

Další tři rozhovory probíhaly stejně, pouze na jiných místech. Druhého rozhovoru se účastnila žena, 30 let, na mateřské dovolené. Setkání probíhalo na Petříně. Třetí rozhovor se uskutečnil v restauraci řetězce McDonald a respondentem byl muž, 27, pracující. Při posledním, čtvrtém rozhovoru, jsme se setkali také na Petříně společně s mužem, studentem, 25 let. Žádné setkání netrvalo déle než 2 hodiny.

Rozhovory jsem si nijak nenahrávala ani v danou chvíli nezapisovala, protože jsem chtěla podpořit přátelské prostředí. Po návratu domů, jsem si sepsala všechny informace, které jsem získala a přidala si je k vytištěným dotazníkům. Rozhovory jsem nechtěla uskutečnit se všemi respondenty, protože by to bylo velmi časově náročné, pouze jsem tím chtěla obohatit získané informace a upřesnit si některá data. Mnoho rozhovorů probíhalo virtuálně buď přes email či Facebook. Dotyčných jsem se ptala na informace, které mi byly nejasné. Protože to

byly pouze doplňující rozhovory o několika větech, nezahrnují je do své metodiky rozhovorů, ač by zde samozřejmě své místo mít mohly.

2.5. Zúčastněné pozorování

V návaznosti na dotazníky jsem využila další, třetí metody, a to zúčastněného pozorování. Mezi Bolívijce jsem se dostala prozatím pouze jednou, na přednášce bolívijského viceprezidenta.

Toto pozorování se uskutečnilo 7. dubna 2013 na Vysoké škole ekonomické. Sem byl pozván viceprezident Bolívie. Rozhodla jsem se tuto přednášku také navštívit a sledovat, zda se Bolívijci budou sdružovat nebo jestli budou rozptýleni po přednáškové místnosti. Jak jsem předpokládala, většina z nich seděla na místě jim určeném, protože měli zarezervována místa pro každého člena z Facebookové skupiny (dále pak FB skupiny) *Bolivianos en Rep. Checa*. V tuto chvíli jsem zvolila především skryté pozorování, a to z toho důvodu, že jsem chtěla zjistit, zda se sdružují či nikoli, a také jsem chtěla obhlédnout terén. Vzhledem k omezeným časovým možnostem jsem se nemohla blíže zapojit do rozhovorů a poznávat nové lidi a získávat nové kontakty. Brala jsem to tedy jako „sondování terénu“, abych věděla, s kým bych se mohla případně setkat. Po této události byli do FB skupiny přidáni další členové, které jsem mohla kontaktovat soukromou zprávou. Zároveň jsem zjistila po rozhovoru s jedním informátorem jsem zjistila, že zúčastnění Bolívijci projeví zájem o další setkání.

2.6. Popis respondentů

Při vyplňování dotazníků jsem kladla důraz na anonymitu, proto v následující kapitole budu informátory označovat formou číselného řazení od jedné do osmnácti. Vždy stručně uvedu místo, odkud pocházejí, věk, jaké mají nejvyšší dosažené vzdělání, po jak dlouhou dobu žijí v České republice, popřípadě další informace, které s jejich životem souvisí. Na konci práce v příloze je možné shlédnout dvě mapy, které jsem vytvořila na základě toho, z jaké části Bolívie informátoři pocházejí a místa, kde se v České republice usadili.

Informátor č. 1

Muž, 51 let, katolického vyznání, pocházející z města Santa Rosa, momentálně žijící mezi městy Praha a Suecia ve Švédsku. Důvodem jeho příjezdu do České republiky bylo studium na univerzitě, kde před sedmnácti lety získal titul inženýr.

Informátor č. 2

Muž, 26 let, evangelického vyznání. Pochází z La Paz, dnes žije v Praze jako student a částečně pracující. Do České republiky přijel před osmi lety za studiem, dnes má magisterský titul.

Informátor č. 3

Muž, 27 let, křesťanského vyznání. Pocházející z La Paz, žijící v Praze. Před 8 lety přijel do České republiky za studiem, kde získal magisterský titul.

Informátor č. 4

Muž, 25 let, katolík, základního vzdělání. Pocházející z města Tarija, dnes žijící v Brně po dobu 3 let. Důvodem jeho odchodu z Bolívie byla studia.

Informátor č. 5

Muž, 21 let, student, protestantského vyznání. V Praze žije po dobu 1,5 roku a přijel do České republiky za účelem studií na univerzitě, kde momentálně studuje v bakalářském programu.

Informátor č. 6

Muž, 26 let, protestantského vyznání. Žije v Praze 5 let a pochází z města Tarija. Přijel za studiem. Má bakalářské vzdělání.

Informátor č. 7

Muž, 33 let, katolického vyznání. Žijící v Českých Budějovicích, pocházející z La Paz. Přišel do České republiky před 8 lety za účelem doktorského studia.

Informátor č. 8

Muž, 35 let, katolického vyznání. Pochází z La Paz, žije v Praze. V České republice žije 17 let a přišel do České republiky na základě stipendia na vysokou školu.

Informátor č. 9

Žena, 28 let, vyznání katolického. Žije v Praze, pochází z La Paz. Do České republiky přijela za studiem před 9 lety. Má doktorský titul.

Informátor č. 10

Muž, 24 let, bez vyznání. Pochází z Cochabamby, žije v Praze po 6 let. Do České republiky přijel za studii. Má bakalářské vzdělání.

Informátor č. 11

Muž 35 let, protestant. Pocházející z La Paz, žijící v Praze. Důvodem příjezdu do Čech byla studia, žije zde 14 let. Získal bakalářský titul.

Informátor č. 12

Muž, 29 let, bez vyznání avšak věřící ve vyšší mocnost. Pocházející z Guayaramerin, žijící v Praze po 9 let. Má vysokoškolské vzdělání.

Informátor č. 13

Muž, bez uvedení věku a náboženství. Pocházející z Cochabamby žijící v Praze. V České republice žije 8 let a přijel s uměleckými záměry.

Informátor č. 14

Muž, 35 let, katolík. Pochází z Cochabamby, žije v Praze po 17 let. Přijel opět za studii. Má vysokoškolský diplom.

Informátor č. 15

Muž, 38 let, bez vyznání. Žije v Praze. Pochází z La Paz a v České republice žije 9 let a z Bolívie odjel kvůli pracovním příležitostem.

Informátor č. 16

Muž, 27 let, katolického vyznání. Pochází z La Paz, žijící v Praze po 7,5 roku. Do České republiky přijel za studii. Má bakalářský diplom.

Informátor č. 17

Žena, 27 let, bez vyznání. Do Čech přijela za studii, je zde 1 rok a studuje vysokou školu. Žije v Praze a pochází z La Paz.

Informátor č. 18

Žena, 29 let, protestantského vyznání. Pochází ze Santa Cruz de la Sierra, žije v Praze. Přijela z důvodu doktorského studia a zároveň za svým bratrem, který zde žil. Žije zde 10 let a získala doktorský titul.

3. Bolívie a její kultura

3.2. Krátce k historii

Bolívie je země s největším podílem původního indiánského obyvatelstva v Jižní Americe.⁵ Na jejím území sídlilo už před naším letopočtem mnoho kultur. Jednou z nich je například Chavín de Huantar, která měla sídlo ve městě Chavín. *Z archeologických nálezů se usuzuje, že se jednalo o teokratické centrum, ovládané kastou kněží na základě jejich astronomických znalostí a kontroly nad zavlažováním.*⁶ Následně na tomto území žily další kultury, např. Wankari, již byli převážně zemědělci a pastevci a Chiripa⁷, která sídlila na poloostrově jezera Titicaca⁸. Avšak nejznámější předkolumbovskou kulturou byla kultura Tihuanaca, která se dle archeologických nálezů datuje od roku 600 př. n. l. do 1200 n. l.⁹ Tato kultura měla například jako jediná znalosti o výrobě bronzu, které využívala především při stavbě svých chrámů. I přes tuto výhodu neznali ani písmo, ani kolo, a tak je pro badatele dodnes tajemstvím, jakým způsobem postavili svou dnes už téměř jedinou architektonickou památku, město Tiwanaku. Protože kameny, ze kterých je toto město postaveno, pocházejí z oblasti jezera Titicaca, které je vzdáleno několik kilometrů daleko. I když éra této kultury byl delší a možná i slavnější než následující, incké, není o ni ve vědeckých kruzích prozatím až takový zájem.

Tiwanacká kultura zanikala postupně, až oblast, kde po celou dobu sídlila, ovládl kmen Inků. Ti přišli na území dnešní Bolívie kolem roku 1300 n. l. I když tato oblast byla pod inckou nadvládou, jejich sídlo bylo v Cuzcu, v dnešním Peru.¹⁰ V 15. století přišli na území dnešní Bolívie španělští dobyvatelé.¹¹ Od té doby se snažili Španělé vymýtit původní prvky indiánské kultury, především náboženství. Indiáni sice pod nátlakem ve většině případů přijali novou víru, avšak v ní věřili „po svém“. To znamená, že sice oficiálně věřili v křesťanství, avšak stále pořádali a účastnili se svých původní oslav a rituálů. Původní indiánská víra byla v lidech tak zakořeněná, že až do dnešní doby můžeme sledovat v každodenním životě Bolívijských prvky synkretismu.

---

5 mestické 30%, kečua 30%, ajmara 25%, běloši 15% - zdroj mzv.cz

6 Roedl, B. Dějiny Peru a Bolívie, s. 11

7 Více o těchto kulturách možno Las culturas Wankari y Chiripa y su relación con Tiwanaku dostupná na <http://libgen.org/search.php?req=chiripa&open=0&view=simple&column=title>.

8 Roedl, B.; Dějiny Peru a Bolívie, s. 12

9 "život" této kultury se u různých autorů různí

10 I přes ovládnutí tohoto území si Ajmarové, potomci Tiwanacaňů ponechali svůj původní jazyk, ajmarštinu. Potomci Inků jsou především Kečuové

11 Prvním z dobyvatelů, kdo vstoupil na Bolívijské území byl nejspíše Francisco Pizarro r. 1536 - zdroj Roedl, B.; Dějiny Peru a Bolívie, s. 12

Bolívie se vymanila od španělské nadvlády až roku 1825, kdy se stala Bolívijskou republikou. Název získala po veliteli, který vedl osvoboditelská vojska, Símonu Bolívarovi. Od získání nezávislosti proběhlo na bolívijském území mnoho válek. V současnosti je bolívijským prezidentem Evo Morales, jehož vláda je silně kritizována. Morales si získal velkou pozornost už z toho důvodu, že je původem indián, hrdě se k tomu hlásí a podporuje obnovení původních kultur a jejich zvyků.

3.3. Obyvatelstvo a způsob jeho života

Bolívie patří k jedněm z nejhudších zemí Latinské Ameriky, což se samozřejmě promítá do života jejích obyvatel.¹² Lidé na vesnicích a okrajích měst, kde žije převážně indiánské obyvatelstvo, pociťují chudobu nejvíce. Na vesnicích se lidé živí hlavně zemědělstvím. Nejčastější plodinou jsou brambory, jichž pěstují mnoho druhů, a které zpracovávají rozmanitými způsoby, dále pak kukuřice, rýže, káva, pšenice ječmen apod. Nejčastěji chovanými zvířaty jsou lamy a alpaky, z jejichž vlny ženy pletou teplé oblečení a další výrobky, které později prodávají na trzích, aby si finančně přilepšily. Nelze opominout také chov prasat, skotu a drůbeže.

V ajmarských společnostech žijících především na vesnicích můžeme ještě dnes nalézt pozůstatky zajímavého společenského systému, tzv. ayllu.¹³, který byl podstatou sociální struktury tehdejších společností. Je to vlastně rodový klan s vlastním jménem, odvozeným od společného předka či místa původu. Pojmenování pro ayllu pocházejí z ajmarských jmen, která připomínala staré totémy, např. Mamani (dravý pták), kondori, č' oke (brambor), Vilči (kukuřičný klas). Uvnitř ayllu jsou příbuzenské vztahy základem organizace, produkce založené na kolektivním vlastnictví půdy a jejím individuálním využívání.¹⁴

V poslední době je oblíbeným trendem, nejenom v Bolívii, migrace do měst, a to z mnoha důvodů (ekonomické, vzdělávací apod.), *kteřé především v Bolívii a okolních státech, započalo v polovině 20. století. Tím se zvýšilo sociální a politické napětí v zemi.*¹⁵ V Bolívii je velmi zřetelný kontrast mezi životem na vesnici a životem ve městě, především co se týče práce

---

¹² Počet obyvatel 10 390 000. Podíl městského obyvatelstva 67%, gramotnost 86,7%.

¹³ skupina pokrevně příbuzných lidí usazených na půdě, již společně vlastnili a obdělávali a dělili se o výtěžek (v ajmarštině nalezneme slovo hatha - což svědčí o tom, že tato skupina existovala před příchodem Inků)

¹⁴ Roedl, B.; Dějiny Peru a Bolívie, s. 27

¹⁵ Roedl, B.; Dějiny Peru a Bolívie, s. 25

a obživy obyvatel. Většina lidí žijících ve městě pracuje buď v továrnách, nebo si také zakládají vlastní podniky (viz chollos), o lidech na vesnicích viz výše.

Město jako takové můžeme rozdělit do tří oblastí. První z nich je centrum a čtvrtě, kde žije hrstka bohatých a lidé střední třídy. Druhou jsou tzv. barrios¹⁶, což jsou chudinské čtvrtě, které se rozléhají kolem centra, v nichž jsou domy z ručně uplácených cihel z hlíny, bez hygienických zařízení. Tím, že lidé stále častěji migrují do měst, se tyto oblasti zvětšují. Panuje zde velmi vysoká kriminalita. Třetí oblastí, která je pro Bolívii specifická, jsou čtvrtě, kde si majetní chollos¹⁷ stavějí velké a honosné domy, kterým se říká chollets¹⁸, aby ukázali své bohatství¹⁹.

Kromě zemědělství je v Bolívii dalším hlavním odvětvím těžba nerostných surovin, především stříbra, cínu, lithia, soli apod., ve kterém si vydělává na živobytí mnoho obyvatel. Ani zde však nechybí propojení každodenního života s náboženskou vírou, kdy je vstup do dolu ritualizován. Dělníci před vstupem do dolu, obsypou sochu, která je umístěna u vchodu, květy a listy koky a dají ji do úst doutníků. Díky tomuto rituálu věří, že denní služba pro ně proběhne v pořádku.

3.4. Koka

Bolívie a život jejích obyvatel je také pevně spjat s ilegálním obchodem s kokainem. Koka se stala, kromě politiky, se kterou v určitém smyslu souvisí, jedním z nejdiskutovanějších témat posledních let. Na kokainovník pravý můžete narazit v Bolívii na mnoha místech. Tradičním místem, kde se koka pěstuje je místo Yungas v departamentu La Paz a v místě Chapare blízko Cochabamby.

Pracovníci na plantážích, většinou nemají ani pojem o tom, že se koka dále zpracovává, a že se s ní obchoduje v tak velkém měřítku. To však nemění nic na faktu, že koku v Bolívii žvýká téměř každý, především lidé na vesnicích²⁰ či dělníci v dolech. Koka je součástí lidských životů v oblasti And už od počátků jejich osídlení. Většině obyvatel pomáhá přežít drsný život v tomto území. Žvýkání jejích listů snižuje negativní dopady horské nemoci a

---

¹⁶ Barrios můžeme vidět i v Peru v okolí velkých měst. Zde se jim říká barridos neboli pueblitos jóvenes.

¹⁷ Morálně upadlí indiáni, kteří přicházejí do měst za výdělkem.

¹⁸ Chollets = chalet (chata), kterou postavil chollo.

¹⁹ Tyto domy jsou snadno rozpoznatelné. Často jsou velmi barevné a různých architektonických stylů, od napodobování evropských zámků po arabských mešit. Čím více je dům kýčovitý, tím více je chollo pyšnější.

²⁰ Především šamani, kteří se i díky ní mohou dostat do stavů, kdy např. mluví s duchy zemřelých.

malého množství kyslíku v nadmořských výškách. Zároveň pomáhá zahnat hlad a snižuje pocit žízně.²¹ Je také součástí mnoha rituálů, při kterých se podává i zvířatům.

3.5. Víra a náboženství

Latinská Amerika má oproti ostatnímu světu vlastní identitu. I když je z určité části potomkem evropské civilizace, vyvinula se zcela jiným způsobem než Evropa a Severní Amerika. Vyznačuje se sevřenou, autoritářskou kulturou. Evropa i Severní Amerika pocítily následky reformace a došlo ke sloučení katolické a protestantské kultury. Historicky vzato je Latinská Amerika především katolická s pozůstatky domorodých kultur, jež byly v Severní Americe z větší části vyhlazeny. Význam domorodé složky je různý v závislosti na území, na kterém se nachází.²² V Bolívii a v celé andské oblasti je možné často pozorovat prvky synkretismu.²³

Zpočátku byla pro Indiány typická totemistická náboženství. Uctívali především symboly mytologických předků. Těmi jsou myšleny většinou buď zvířata, nebo rostliny. U jihoamerických indiánů se setkáváme nejčastěji s kočkovitými šelmami a kondorem. Zprvu byl velmi rozšířený animismus spojený s pojmem *waka*.²⁴ Tímto pojmem mohlo být nazváno cokoli se zvláštním tvarem kmene, místem, kam udeřil blesk, jeskyní, kde dřív žili předci apod. Postupně převzalo moc jedno velké božstvo, silné a přísné, ne-li kruté.

V Jižní Americe je, jak už jsem zmínila, velmi často možno pozorovat synkretismus, který je výsledkem christianizace španělských kolonizátorů od počátku 16. století. *Tato Christianizace probíhala ve čtyřech etapách. Z nichž nejvýznamnější byla první v letech 1535-1700. Tu rozdělujeme do tří částí: intenzivní christianizace, boje proti modlám a christianizace andského náboženství. V první části se nejen ničily chrámy a vše indiánské bylo démonické, ale následně se indiánské chrámy ponechávaly, akorát se do nich umísťovaly sochy svatých. Ve třetí části sledujeme vznik synkretismu, kdy Kečuové a Aymarové jsou už pokřtěni a oficiálně katolíky, ale stále udržují potají své rituály a náboženské představy.²⁵*

---

²¹ Ekonomicky tvrdě postihla násilná likvidace 25 tisíc hektarů polí koky během let 1998-2001 ... V regionu Chapare, kde došlo k největší redukci, z 31000 hektarů na 6000, neustávaly srážky rolníků a policistů. Vůdcem se stal Evo Morales. - Roedl, B.; Dějiny Peru a Bolívie, s. 277

²² Huntington, P. S., Sřtřet civilizací: boj kultur a proměna světového řádu, s. 38

²³ V náboženském složení Bolívie převažuje římskokatolické náboženství 90%, 3,5% následuje protestantské, 2% bez vyznání, 1,5% kmenová náboženství, jiné 3%.

²⁴ Indiáni tímto slovem označují vše posvátné nebo výjimečné

²⁵ Zelený – Atapana, M.; Malá encyklopedie bohů Jižní Ameriky, str. 108

Synkretismus v andském náboženství existuje dodnes. Už od Tiwanačanů je známá víra v bohyni Pachamamu, v níž věřili také Inkové, a kterou můžeme nalézt při různých příležitostech téměř ve všech současných bolívijských oslavách. Etymologie slova Pachamama pochází z ajmarštiny a kečuánštiny, matka (=mama) země (=pacha). Z mytologie Inků ji známe hlavně jako bohyni pěstování a úrody, ale v myšlení indiánů je také zakotvena jako prostor, hory, skály, jezera – tedy příroda, která je pro ně posvátná. Podle mýtů je Pachamama dcerou Virakochoy a zrodila se z jezera Titicaca. V synkretickém andském náboženství se často zaměňuje, či dokonce splývá s Pannou Marií. Tím, že to nebyla záporná bohyně, Indiáni si ji velmi oblíbili a dodnes ji stále uctívají. Před každou oslavou jí vzdávají hold tím, že rozlejí trochu nápoje *chicha*.²⁶ Na její počest je také zasvěcen den Martes de Challa. Je to den, kdy lidé pohřbívají jídlo a pálí kadidlo či lamí tuk. Pachamama je také spojena s dalšími rituály. Na její počest se vrší v místech nebezpečných horských průsmyků nebo na vrcholcích hor kameny zvané *apacheta*. Indiáni zde ponechají několik lístků koky, přiloží pár barevných nití ze svého oděvu nebo jen přiloží další kamínek a přitom se modlí slovy: „Pane, musíš mne ochraňovat!“

Často se ztotožňuje především s Pannou Marií Copacabanskou, která podle různých narácí vyléčila ze slepoty mladou dívku. Dnes se stala Copacabana poutním místem, kam se každoročně sjíždí mnoho věřících. Nejprve si ozdobí své vozidlo mnoha květy a pak si ho nechají vysvětit od kněze. Poté se jedou poklonit, či poprosit svou Pannu Marii o pomoc. Podle původního náboženství ji uctívají za přítomnosti listů koky, které stavějí nejprve na všechny světové strany, pak pokračují do tvaru koláče. Nakonec všechny listy rituálně spálí v ohni.

Ve městě Oruro se devět dní před popeleční středou pořádá karneval *Diablada de Oruro*, který nejlépe ilustruje hluboké propojení náboženských tradic, která zůstávají stále v povědomí lidí. *Diablada* je původně pohanský indigenní rituál, kdy se vzdává hold Pachamamě, avšak v propojení s křesťanskou vírou je zde zřetelně vidět rozdíl mezi dobrem a zlem, kdy se ústřední postavou festivalu stává Satan, jenž je zobrazen maskou, která vévodí ostatním maskám procházejícím ulicemi jihu Orura. Ostatní masky zobrazují buď španělské dobyvatele, incké vladaře, africké otroky či „démony“. Průvod končí na tamním fotbalovém stadionu, kde tanečníci dokončují představení vyobrazením historie Bolívie pomocí tance. Prvně znázorňují ovládnutí indiánů španělskými conquistadory. Potom představují obraz z katolického náboženství, jak archanděl Michael bojuje proti ďáblu. Nakonec zobrazují kečujskou víru, kde vzdávají v místní kapli hold Panně ze Socavónu, která je zobrazována v

---

²⁶ Mírně alkoholický nápoj. V Peru a Bolívii vyráběný především z kukuřičného zrna a cukru.

podobě Panny Marie a je patronkou místních horníků. Tato oslava končí házením míčků naplněných vodou, které házejí děti na obry a ďáblы, jež jsou uprostřed stadionu.²⁷

Toto byly příklady synkretismu, který se dochoval až do dnešních dob, a který je tak hluboce zakořeněn v myšlení lidí, že je ho možné nalézt jak v každodenním životě, tak při příležitosti některých svátků.

3.6. Kdo je to vlastně Bolívijec?

Zodpovězení této otázky není na první pohled tak lehké. Musíme si uvědomit, že jsou zde dvě strany - původní indiánské obyvatelstvo a běloši, kteří jsou potomci kolonizátorů. Když nahlédneme opět do historie, všimneme si, že původní indiánské obyvatelstvo bylo už od období Inků v určitém smyslu utlačováno a vždy mělo nějakým způsobem omezené pravomoci.

První a nejvíce viditelný impuls, kdy se Bolívijci počali vymaňovat ze španělské nadvlády, nalezneme před rokem 1825. Události předcházející tomuto roku měly za následek vznik Bolívijské republiky. Když se posuneme o jedno století dále, můžeme sledovat další snahy o pozdvižení původní indiánské kultury. Roku 1916 vzniklo v okolí města La Paz sdružení *Grupo Cívico Tawantisuyo*²⁸, které si dalo za cíl obnovu a udržení původních bolívijských tradic a hodnot. Roku 1928 se přejmenovalo na *La Asociación Amigos de la Ciudad*. Pod tímto názvem uspořádalo událost *La Semana indianista* (Indiánský týden). Cílem tohoto týdne bylo poukázat na to, že původní bolívijské národy mají bohatou kulturu a v tomto smyslu byla akce věnována především hudbě, tanci, divadlu, ale také různým konferencím. V rámci *La Semana indianista* byl vytvořen *salón indianista*, kde se poprvé objevila vlajka znázorňující všechny andské národnosti tzv. whipala.²⁹ Na konferenci se probírala různá témata, přičemž nejdůležitějším, byl příspěvek zaměřený na výskyt bolívijských národů v místech svého původu nebo vzniku (*autochtonnost*), ve kterém se nadnesly teze, týkající se ohrožení a zbytků původní indigenní společnosti, která téměř mizela v rámci integrace.³⁰ Pokračování těchto snah můžeme sledovat od roku 1973, kdy po téměř půl století odmlky, vzniklo hnutí pod názvem *Manifest z Tíwanaka*, jehož členové byli ajmarští intelektuálové. Prvním dokumentem, který vydávají, se jmenuje podle Tupaca Katariho³¹, dále se o tomto

---

²⁷ Galván, J.A.; Culture and Customs of Bolivia, s. 41

²⁸ Kečujský název pro Incké impérium

²⁹ Wahren, C.; La creación de la Semana indianista. Indianidad, Folklore y Nación en Bolivia, s. 175

³⁰ Wahren, C.; La creación de la Semana indianista. Indianidad, Folklore y Nación en Bolivia, s. 176

³¹ Odkaz národního hrdiny, povstalec z 18. století, jež byl popraven.

proudu mluví jako o katarismu. Tato skupina odmítá školský systém, jehož cílem bylo změnit indiánské obyvatelstvo v nedefinované míšence a asimilovat je do západních kapitalistických kultur.³²

V 50. letech 20. století byly přijaty reformy, které eliminovaly indiánské názvy z politických slovníků, takže pojmy jako ajmar či kečuj byly shrnuty pod jeden, *compesinos* (rolníci). Tím se veškeré žijící bolívijské národy teoreticky, ne však už prakticky, staly součástí jediného národa, a to bolívijského.

V roce 1974 proběhl masakr indiánů, který opět *oživil indiánskou otázku z hlediska sociálního, etnického a kulturního, což vedlo k zesilování kritiky konceptu míšeneckého charakteru latinsko-americké společnosti (mestizaje). Současně nabývalo na síle vyzdvihování kladného přínosu indiánských kultur.*³³

V roce 2000 byla založena politická strana *Movimiento Indígena Pachakuti (MIP)*, která brojí proti starším stranám a jejich konceptům bolívijské společnosti. Indiánská otázka se řeší dodnes, a to z několika pohledů. Prvním z nich je pohled sociální, který se zabývá především podmínkami, v jakých žijí indiáni na vesnicích. Druhým je reakce na pěstování koky, kdy se strany snaží bojovat proti drogám, které indiáni ani nekonzumují. Útok, který proběhl na kokových plantážích za cílem jejich zničení, brali téměř jako útok na jejich vlastní kulturu. Posledním pohledem je, že indiáni vlastně nemají ani nic společného s bolívijským národem. Snahy indiánských politických stran o symbiózu s *bělošskými* stranami pohořely.³⁴ V tomto případě se uplatňuje teorie plurálních společností, což jsou vlastně společnosti sestávající se ze skupin, *kteřé jsou integrovány ekonomickou symbiózou (nebo vzájemnou závislostí) a politickou dominancí jedné skupiny. Tyto skupiny jsou však v jiných ohledech sociálně i kolektivně oddělené*³⁵. Podle M. G. Smitha takovéto populace postrádají *společnou vůli*.

Dnes můžeme vidět, že pod vládou Eva Moralese jsou snahy o vznik jakési indiánské jednotky fungující pod shrnujícím názvem, Bolívijci, avšak stále si udržující své původní kulturní zvyky a identitu. Postupující trend o zdůrazňování indiánského původu můžeme sledovat i v přejmenování se Bolívijské republiky v roce 2009 na Mnohonárodnostní stát Bolívie. Společně s tímto krokem bylo mimo španělštinu, ajmarštinu a kečuánštinu uznáno za oficiální dalších 34 jazyků. Jsou zde tedy vidět pozitivní tendence, které vedou k uvědomování

---

³² Buben, R.; Somogyi P.; Bolívie; s. 140

³³ Buben, R.; Somogyi P.; Bolívie; s. 140

³⁴ Buben, R.; Somogyi P.; Bolívie; s. 142

³⁵ Eriksen, H. T.; *Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy*; s. 88

si vlastní identity. Je pravdou, že většina indiánského obyvatelstva, přicházejícího do měst, či emigrující do jiných částí světa se k *indiánskému* původu spíše veřejně nehlásí, protože se cítí být degradováni a stále mají v povědomí uloženo, že indián je něco méně než běloch.³⁶

---

³⁶ Tuto tendenci jsem mohla vyzorovat i ve svém výzkumu, o kterém budu hovořit později.

4. Bolívijsci v České republice

V předešlé kapitole jsem se pokusila vystihnout nejdůležitější rysy obyvatel Bolívie. V této bych se chtěla zaměřit na Bolívijsce žijící na území České republiky. Vzhledem k momentálně neexistující literatuře k bolívijským imigrantům tuto kapitolu zakládám především na svém výzkumu.³⁷ Procentuální vyhodnocení, které u každého rysu v této kapitole uvádím, jsou odvozena právě z něj. Nebudu tedy tento fakt už dále uvádět. Chtěla bych zde tedy poukázat na rozdíly života Bolívijsců žijících u nás a v Bolívii. Zároveň se pokusím vystihnout model života těchto imigrantů v České republice.

Tuto část budu rozebírat z hlediska čtyř okruhů (strukturální, kulturní, interaktivní, identifikační), tím se budu snažit postihnout hlavní rysy života Bolívijsců na našem území. Z hlediska množství vyplněných dotazníků a množství Bolívijsců zde žijících si myslím, že výsledky výzkumu mohou alespoň částečně generalizovat na většinu zde žijící zkoumané bolívijské populace.³⁸ Závěr kapitoly se zabývá projevem bolívijské kultury v České republice

Celkový počet cizinců přicházejících na území České republiky je už od roku 2009 téměř konstantní s tendencí se neustále zvyšovat. *Ačkoli ve srovnání s ostatními státy Evropské unie je podíl přistěhovalců stále relativně nízký, z hlediska České republiky, jde o výrazný posun směrem k národní a etnické diverzitě, která je spojena s novými nároky na udržení vnitřní integrity české společnosti.*³⁹ Naši zemi si cizinci vybírají z různých důvodů. Výběr také závisí na tom, z jaké země a podmínek migranti pocházejí. Ze země Latinské Ameriky je to především kvůli studiu na českých univerzitách, které těmto studentům často poskytují různé druhy stipendií. Z tohoto důvodu přišlo do České republiky 67% dotázaných. Z pozorování jsem usoudila, že toto byl primární důvod jejich odchodu. Po delší době a poznání dané kultury se soustřeďují spíše na získání zaměstnání. Dalšími důvody byl příchod za prací (11%), doporučení od známého člověka, který zde byl spokojen (6%), dobrá úroveň vzdělání, bydlení a otevřenost k Latinoameričanům a homosexuálům (6%), kulturní vyžití (6%) a rodina, která zde už žije (6%).

K roku 2011 bylo oficiálně na českém území 64 Bolívijsců.⁴⁰ Z nichž nějakou ekonomickou aktivitu vykonávalo, ke konci roku 2012, 10 osob. Na vysokých školách je registrováno celkem 13 studentů (10 studující v bakalářském programu, 1 v navazujícím

---

³⁷ Viz kapitola metodologie

³⁸ 18 vyplněných dotazníků z 80 (Přibližně mnou odhadovaný počet zde žijících Bolívijsců. Oficiálně podle sčítání lidu, domů a bytů z roku 2011 zde žije 61 Bolívijsců. Většina z dotázaných se sčítání neúčastnila)

³⁹ Rákosyová, M.; Trbola, R.; Sociální integrace přistěhovalců v České republice, s. 13

⁴⁰ SDLB 2011

magisterské a 2 v doktorském). Dříve ve sčítání lidu nebyla bolívijská národnost vůbec zahrnuta, takže není možné sledovat, zda se počet zvyšuje či naopak.

4.2. Strukturální rysy integrace

Z hlediska strukturální dimenze sledujeme především vztah ke klíčovým institucím nejen hostitelské společnosti, způsob bydlení, úroveň vzdělání a ekonomickou aktivitu.

V drtivé většině dotázaní míří do větších měst, v tomto případě Prahy (89%), Brna (6%), Českých Budějovic (6%). Důvodem může být lepší uplatnění v pracovním prostředí a vzhledem ke kulturním a jazykovým odlišnostem větší šance že se setkají s porozuměním, které by v menších městech či na vesnicích nemuseli nalézt.⁴¹ I přesto, že všichni z dotázaných bydlí ve velkých městech, 11% dojíždí za prací do jiného města. Vždy je to město v jiné zemi (Vídeň, Suecia).

V České republice se nenachází žádná bolívijská ambasáda ani honorární konzulát. Původně měl bolívijský spolek ARBOL, o kterém budu pojednávat později, za cíl vytvoření konzulátu, ale jelikož se spolek rozpadl, nic podobného nevzniklo. Fakt, že je v České republice absence *domovské instituce*, Bolívijské přicházející na naše území velmi odrazuje od toho, aby zde zůstali, či aby sem vůbec přicházeli. V případě problémů se musí obracet na Velvyslanectví Mnohonárodnostního státu Bolívie ve Vídni, které má působnost i pro Českou republiku. Většina dotazovaných Bolívijsců má relativně vysoký stupeň vzdělání, 94% má nějaký vysokoškolský diplom, pouze 6% mělo základní vzdělání. Podle mé hypotézy je to zapříčiněno nízkou životní úrovní v Bolívii, na jejímž základě níž mají tendenci snažit se profesně lépe uplatnit na trhu práce a získat vyšší životní úroveň.⁴²

4.3. Kulturní rysy integrace

Kulturní dimenze je pro tuto práci jedním z nejdůležitějších hledisek. Z tohoto pohledu sledujeme především to, jakým zde migranti žijí životem, zajímá nás jazyková vybavenost, náboženská otázka a s tím související oslavy a rituály, volný čas apod.

Z mého výzkumu je patrné, že většina zde žijících Bolívijsců je katolického vyznání (44%), následuje protestantské (22%), jiné (22%) a ateisté (6%), což není nikterak překvapivé

---

⁴¹ Tento argument opírám o vlastní zkušenost v obou typech měst.

⁴² Něco podobného je možné vidět i u asijských studentů, kteří mají většinou lepší studijní výsledky oproti ostatním.

vzhledem k tomu, že 90% Bolívie je katolická. Zajímalo mě, jestli zde, v české republice udržují některé oslavy či svátky. Nejčastěji (50%) slaví 6. srpna Den nezávislosti Bolívie. Je to den, kdy roku 1825 vznikla Bolívijská republika v čele s prezidentem Símone Bolívařem.⁴³ V tomto případě nemá oslava nezávislosti Bolívie téměř nic společného s náboženstvím, ale se ztotožněním se s bolívijským národem a s určitým statutem. Všichni, kteří uvedli, že slaví tento svátek, odpovídali také, že ho jednou slavili společně s ostatními Bolívijsci.⁴⁴ Oslavy karnevalu mimo svou zemi dodržuje 17% dotázaných. Jeden z nich však udává, že pouze v omezené míře, kdy není možné v našich klimatických podmínkách tento svátek slavit v plné míře, jelikož se při oslavách v Bolívii využívá voda, a zde v té době nejsou odpovídající klimatické podmínky. Další 17% uvedlo, že v České republice nic neslaví, avšak u jednoho je zřetelná tendence, že by velmi rád nějaké svátky začal slavit, kvůli sdílení své kultury s ostatními. Nevím a z dotazníku ani z rozhovorů, se mi nepodařilo zjistit, jestli jsou si dotyční vědomi přítomnosti synkretismu v jejich kultuře. Jeden z dotazovaných začal sám o sobě sice o Pachamamě a o slavnostech, které se jí zasvěcují, hovořit, ale tento jev, prozatím nechci přímo generalizovat z důvodu nedostatku informací.

Vzhledem k tomu, že většina obyvatel Bolívie je věřící (především křesťanů), domnívala jsem se, že kromě Velikonoc je jedním z nejdůležitějších svátků narození Ježíše Krista, tedy Vánoce. Vánoce jsem zvolila z toho důvodu, že v českém prostředí, a téměř po celém světě jsou oslavy Vánoc rozšířenější, než oslavy Velikonoc, které kromě *komerčních pradoh*, v českém městském prostředí velmi ztratily na síle. Zajímalo mě, jakým způsobem tento svátek slaví, a zda vůbec. V českém stylu, tzn. Štědrovečerní večere a rozdávání dárek slaví 18% dotázaných. Stejně procento Vánoce tráví především v bolívijském stylu. Tato oslava spočívá v tom, že 24. prosince se po půlnoci jí večere a po přípitku se rozdají dary. Kromě rodiny se u stolu sejdou i sousedé a přátelé a oslavuje se s alkoholem až do rána. V takovéto míře však dotyční neoslavují. Součástí jejich Vánoc je pouze večere s přípitkem po půlnoci s tradičním bolívijským jídlem. Většina (55%) slaví Vánoce pouze večerí 24. prosince se španělsky mluvícími přáteli.

Z 39% jsou dotazovaní pracující. Většina své zaměstnání neupřesnila, pouze jeden z nich pracuje v pohostinství a druhý ve firmě zabývající se managementem a poradenstvím v oboru moderních technologií. 33% dotazovaní studují, především na vysoké škole, kam se dostali díky možnosti stipendia. Ke studiu si přivydělává pouze 11%. Českou republiku si ke

---

⁴³ Viz kapitola K historii Bolívie

⁴⁴ Viz Projevy bolívijské kultury

studiu vybírají Bolivijci, protože je zde vysoká úroveň vzdělání, ale zároveň nejsou Čechy tolik náročné, co se týče nákladů na bydlení, jako je tomu v západní Evropě.

Co se týče kulturních aktivit, které vedou k mezikulturnímu poznávání, bych na základě výzkumu řekla, že se Bolivijci spíše drží aktivit a zvyků, které jsou velmi blízké jejich vlastní kultuře. Chodí na místa s větší pravděpodobností setkání se s krajany či, jak se ukázalo v případě oslav, dodržují tradice, které si přinesli ze své země. V dotazníku jsem se ptala na otázku, na jaká místa by vzali své příbuzné, kdyby přijeli z Bolívie, která mají něco společného s Českou republikou. Cílem této otázky mělo být zjištění, do jaké míry jsou dotyční a znalí české kultury týkající se nejenom geografie, historie, ale i tradic. Většina z nich na tuto otázku odpověděla místy v Praze, od Pražského hradu, přes centrum až po Vyšehrad. Zřídka se v odpovědích vyskytovala jiná města. Pouze jeden z informátorů uvedl jiná města než to, ve kterém bydlí.⁴⁵ Z těchto výsledků usuzuji, že dotyční jsou spíše obeznámeni pouze s místem, ve kterém žijí, což je v drtivé většině Praha. Mnoho z informátorů se jinam než do Prahy, ve které mimo jiné i bydlí, nedostala. Pouze dva z nich se vydali i mimo hranice středočeského kraje. Bylo by určitě přínosné, zjistit z jakých důvodů se vyskytují pouze na území, ve kterém momentálně žijí, zda je to například pouze z ekonomických důvodů, nebo jestli nemají zájem poznávat českou kulturu a jiné části této země.

Co se týče volného času, snažila jsem se zjistit, na jaká místa chodí dotazovaní v Praze nejčastěji. Co se týče restauračních zařízení, většina z nich navštěvuje oblíbenou La Casa Blu, jež vlastní chilský majitel. Dalšími místy jsou například Ambiente, Arriero, Abierto, Chapeau Rouge, či Solidní jistota, Potrefená Husa, ale také Mánes. Většina z dotazovaných se shodovala v návštěvnosti těchto míst. Což znamená, že se musí na těchto místech zákonitě potkávat, a tím buď přímo či nepřímo mezi sebou udržovat určité typy vztahů. Navštěvování stejných míst je známkou toho, že se jim zde líbí, a protože se 68% dotázaných setkává především s cizinci z pohledu Čechů, je možné, že na tato místa chodí z důvodu setkávání se s krajany.⁴⁶

4.4. Rysy vzájemného působení integrace

Zkoumáním tohoto rysu mám na mysli především kontakt mezi majoritní společností a bolívijskou minoritou, bariéry v navazování kontaktů, sociální sítě či mentalitu Čechů z pohledu Bolivijců.

---

⁴⁵ Odpovědi bylo Znojmo, Teplice, Hluboká, Ostrava

⁴⁶ Mmj. 100% dotázaných uvedlo, že zná alespoň jednoho dalšího Bolivijce žijícího v ČR.

Většina dotazovaných se shodla na tom, že česká společnost je spíše xenofobní a alespoň jednou se 56% z nich setkala s xenofobním jednáním. Tento postoj do určité míry pramení z relativní homogenity české společnosti, a která je typická spíše pro střední a starší generaci. Důvodem těchto obav z cizinců je především to, že se Češi bojí ztráty pracovních příležitostí, relativní uzavřenosti komunit, ze zvýšení kriminality, z nemocí apod. Domácí společnost se navenek často k migrantům chová rezervovaně, což může působit jako tolerance či přijetí.⁴⁷ Z výzkumu převažuje spíše negativní pohled na Čechy, co se týče přístupu k cizincům. Z výčtu nejčastějších odpovědí na otázku, jak se Vám Češi jeví z pohledu cizinců, je, že Češi jsou chladní, uzavření, formální, opatrní, odměření, málo přátelští, vážní, neradi hovořící jinými jazyky, nevrlí k cizincům a často si stěžují. Naopak pozitivní vlastnosti majoritní společnosti charakterizovali především jako většinou milí, nezávislí, odpovědní, opatrní, spolehliví a v případě, že se spřátelíte, jsou vám bratry. I když se zdá, že tyto názory si dost odporují, musím uvést, že negativní popis Čechů se vyskytl v každém dotazníku a mnohem častěji, kdežto pozitivní vlastnosti se objevily vždy po jednom, co se četnosti týče. Je tedy zřejmé, že původní myšlenku, kterou jsem prezentovala výše, je možné potvrdit. Spíše převažuje negativní nazírání na naši společnost. To však může být zapříčiněno i tím, že bolívijsí imigranti jsou relativně uzavření vůči většinové společnosti, spíše se setkávají s jedinci minoritních společností a chodí na místa, kde se tito lidé nejčastěji vyskytují.

Tento výčet vlastností české společnosti je také možná reakcí na zkušenosti, které s nimi dotyční mají. Z 56% se setkali s xenofobním jednáním, často se vyskytujícím v univerzitním prostředí, kdy vyučující odmítali např. zkoušet své studenty v jiném jazyce či úplná ignorace studenta ve třídě. Dalšími místy, kde se dotazovaní setkali s tímto chováním, byly bary, fotbalový zápas v malé vesnici či metro.

S tímto pohledem na majoritní společnost souvisí překonávání bariér. Cizinci se musí často setkávat s předsudky, stigmatizací a lhostejností ze strany přijímající společnosti.⁴⁸ Velkým problémem pro mnoho z nich je jazyková odlišnost od španělštiny, kterou mluví všichni příchozí. Je pravdou, že češtinu v různých úrovních ovládá 56% z dotázaných, avšak například psané komunikaci se velmi vyhýbají a spíše píšou buď španělsky, nebo anglicky. Mnoho z nich se snaží jazykové schopnosti získat soukromými hodinami s rodilými mluvčími. Někteří z nich však i po několika letech nemají potřebu se češtinu naučit z toho důvodu, že žijí ve velkém městě, kde se domluví i anglicky.

---

⁴⁷ Rákoczyová, M.; Trbola, R.; Lokální strategie integrace cizinců v ČR I, s. 29

⁴⁸ Rákoczyová, M.; Trbola, R.; Lokální strategie integrace cizinců v ČR I, s. 32

I přesto, že v České republice je Bolívijsců vzhledem k ostatním menšinám velmi málo, můžeme sledovat různé tendence k projevování své identity a snahy se sdružovat. První nejzřetelnější snahu o projevování bolívijské kultury na českém území můžeme považovat sdružení bolívijských občanů, tedy *ARBOL*.⁴⁹ Většina z dotazovaných (67%) však nemělo o tomto sdružení ani ponětí. To mohlo vést k vytvoření další cesty ke komunikaci. Na sociální síti Facebook se nezávisle na sobě objevily dvě skupiny, 27. března 2012 byla založena skupina *Bolivianos en Rep. Checa* a 11. června 2013 *Bolivianos en Praga*. Po ukončení činnosti *ARBOLu* se v první zmíněné skupině začaly objevovat počátky možná stálejšího zájmu o sdružování se.⁵⁰ Tyto zájmy jsou známkou toho, že další příchozí z Bolívie, můžou mít větší šanci lépe se integrovat do české společnosti. Mnoho dotázaných odpovědělo, že jejich přátelé či známí z Bolívie, z Čech odešli z důvodu téměř neexistujícího společenství Bolívijsců, které by jim pomohlo lépe se zorientovat v naší, pro ně velmi odlišné kultuře.

Některé národnosti přicházejí do České republiky i z důvodu již existujících příbuzenských či jiných vztahů. Ty mají tendence mezi sebou tvořit sociální sítě, díky kterým mají migranti větší šanci se v majoritní společnosti prosadit. Poskytují nově příchozím určitý typ zázemí, jak z hlediska ekonomického (počáteční investice, ubytování, ...), tak i z existencionálního (vědomí toho, že nejsou na nový začátek sami). Příkladem mohou být migranti z východní Evropy či Vietnamci, kterým je věnováno mnoho pozornosti v aktuálních migračních tématech.

Téměř 44% z dotázaných zde má nějaké příbuzné a pouze 11% šlo do České republiky s vědomím, že tu některý z jejich příbuzných už je. Někteří si zde založili rodinu, někteří plánují po studiích či ve chvíli, kdy si vydělají dostatek peněz návrat do své rodné země. Zvyšující se ekonomická úroveň v Bolívii a poptávka po odbornících jim zvyšuje šance na uchycení se ve své rodné zemi. Drtivá většina dotázaných se přibližně po dvou letech vrací na nějakou dobu do Bolívie, je však znát, že dálka, která je mezi oběma kontinenty a zároveň velmi odlišné kulturní zázemí rozděluje rodinu a často přetrhává i rodinné vazby. Mnoho těch, jenž si zvykli na *čistý a kulturní život na západě*⁵¹ si už hůře zvyká na život ve své zemi, kde

---

⁴⁹ Viz kapitola Projevy bolívijské kultury v České republice

⁵⁰ V tomto případě mám jednu hypotézu, kterou však nemám ověřenou. Po rozpadu *ARBOLu* zde nebyl zřejmý téměř žádný zájem o udržení si své identity v ČR. Nejspíše můj zájem, jako výzkumníka, mohl povzbudit chuť opět se setkávat se svými krajanů a udržovat stálejší vztahy. Pokud by to byla pravda, tak já, jakožto výzkumník jsem sama dala impuls k vytvoření dané komunity, což by samozřejmě tak být nemělo, ale v daném případě to shledávám jako pozitivní, jelikož mi informátoři a jejich krajané tímto mohou určitým způsobem přispět k obohacení i české kultury.

⁵¹ Tak popsal západní civilizaci jeden z informátorů, pro zdůraznění rozdílů jsem toto vyjádření ponechala (informátor č. 3).

spousta domů nemá ani sociální zařízení, oproti České republice je tam vyšší kriminalita a důvodem pro nepohodlí může být neexistence noční městské hromadné dopravy.

5. Projevy bolívijské kultury v České republice

Každý jedinec pobývající na určitém území je součástí dané země. Každá etnická menšina, skupina lidí se stejným zájmem či jednotlivci pocházející z různých částí světa, mají ve většině případů vědomě i nevědomě potřebu promítat do svého života svou původní kulturu. V tomto případě Bolívijsci žijící na území České republiky nemají přiznaný status národnostní menšiny⁵² (*mezi oficiálně státem uznané menšiny patří slovenská, polská, německá, bulharská, chorvatská, maďarská, rakouská, romská, rusínská, ruská, řecká a ukrajinská národnost*), protože nesplňují tři body pro přiznání tohoto statusu. Prvním je, že na našem území se nachází velmi málo Bolívijsců⁵³. Dále pak zde momentálně není téměř žádná snaha o rozvoj vlastní svébytnosti, ač z mého výzkumu je zřejmé, že se v tuto chvíli opět začínají setkávat a snaží se udržovat stálejší vztahy. Posledním bodem, který nesplňují je absence historické tradice na našem území. Jedni z prvních Bolívijsců přišli do České republiky v rámci uzavřené smlouvy s Bolívií, která se týkala mezinárodní výměny studentů v 70. letech minulého století.

V této kapitole seznamuji s několika událostmi, jež Bolívijsci pořádali nebo se chystají pořádat, jako příklad projevů jejich svébytné, ač málo početné, kultury. Za stěžejní považují spolek ARBOL, který byl založen v roce 2006 a organizoval pár akcí. V roce 2013 tento spolek ukončil svou činnost. V průběhu mého výzkumu však vyvstal zájem Bolívijsců samotných, převážně těch, kteří nebyli součástí ARBOLu, zájem o to se setkávat a organizovat několik událostí. V této kapitole bych také chtěla vyzdvihnout několik podnikatelských záměrů, kde jsou ve vedení právě sami Bolívijsci. Nakonec jsem sem zařadila několik smluv, které byly dříve uzavřené mezi naším státem a Bolívií.

5.1. ARBOL

Na českém území je registrováno mnoho sdružení migrantů. Lidé mají tendence se setkávat především s těmi, se kterými si mají, co říct, a to často doslovně. Mnoho z nich se rozhodne vytvořit vlastní spolek, který by zároveň mohl dotýčným pomoci zorientovat se

---

⁵² Národnostní menšiny jsou vymezeny zákonem č. 273/2001 sb. takto: „Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.“

v nové kultuře či se snaží o to, aby majoritní společnost poznala jejich vlastní kulturu. Stejnou tendencí se vyznačuje i bolívijská menšina, která se rozhodla založit vlastní organizaci.

ARBOL o.s.⁵⁴ je zkratka pro sdružení bolívijských občanů na území České republiky. ARBOL, neboli Asociación de residentes bolivianos, založil 1. září 2006 ing. Wilmer Castillo, se sídlem Dreyerova 640, 152 00 Praha 5. Vzhledem k tomu, že Bolívie nemá v České republice své zastupitelství, mělo tuto funkci alespoň částečně zastoupit, a to především v rozvoji česko-bolívijských vztahů. Účelem bylo dále *poznání Bolívie, jeho obyvatelstva, zvyků, tradic, umění a kultury. Cílem občanského sdružení je šíření bolívijské kultury v České republice prostřednictvím organizování kulturních aktivit, výstav, prezentací, setkání a přednášek z oblasti bolívijského umění, historie, kultury, filmu, literatury a sportu.*⁵⁵

Hlavními cíli tohoto sdružení byla *integrace Bolívijských žijících na území České republiky a jejich rodinných příslušníků prvního pokolení a podílení se aktivně v různých činnostech organizace. Zvýšit informovanost české veřejnosti o Bolívii také prostřednictvím internetových stránek. Podílení se na vydávání publikací, informačních letáků, věštníků pro členy zabývajících se vzájemnými vztahy a různými oblastmi života Bolívie a ČR. Sdružení mělo také snahu otevřít kulturní středisko v ČR a muzeum folkloristických krojů, dále chtělo spolupracovat s dalšími organizacemi podobného zaměření.*⁵⁶

Členem ARBOLu mohla být osoba starší 12 let bolívijské národnosti. Pokud se členem chtěla stát osoba, která nebyla bolívijské národnosti rozhodovala o tomto členská schůze nadpoloviční většinou hlasů. Členství bylo v organizaci podmíněno ročním příspěvkem ve výši 200 Kč.

ARBOL se také snažil zvýšit povědomí o Bolívii a její kultuře pomocí internetových stránek, arbol.wz.cz, které jsou dodnes přístupné, avšak neaktualizované, jelikož organizace dále nepokračovala v činnosti. Sdružení bolívijských občanů na území České republiky zaniklo v srpnu roku 2013. Důvodem pro ukončení činnosti byl malý zájem Bolívijských účastnit se nejenom akcí, ale dále rozvíjet vztahy popsané ve výše uvedených stanovách a také odstěhováním se zakladatele do zahraničí.

---

⁵⁴ o. s. = občanské sdružení

⁵⁵ Stanovy občanského sdružení Arbol o. s., čl. 2 – Obecný účel a cíl sdružení

⁵⁶ Stanovy občanského sdružení Arbol o. s., čl. 2 – Konkrétní účel a cíl sdružení

Pořádané akce

V této podkapitole bych chtěla zmínit několik aktivit, které sdružení pořádalo. Za dobu svého působení však nezorganizovalo mnoho akcí, protože samo uskupení nemělo dlouhého trvání.

První a nejspíše i největší z nich, bylo zahájení výstavy uspořádané 2. dubna 2007 ve výstavní síni Městské části Prahy 5, pod názvem Poznejte Bolívii. Výstava byla přístupná veřejnosti od 3. dubna do 19. dubna 2007. Cílem této výstavy bylo povzbudit povědomí o bolívijské kultuře. Na výstavě byly prezentovány fotografie Olgy Castillo a obrazy bolívijského malíře Javiera Pacheco.

Další událost, pod názvem Bolívijský večer, byla naplánovaná na 28. června 2007, která se konala v Latino Dance Club Tropison na Náměstí republiky 8 v OD Kotva. Zde byly vystaveny také fotografie z první akce spojené s přednáškou a živým vystoupením bolívijské folklorní skupiny. Součástí byla ochutnávka bolívijské kuchyně, nápojů a dalších specialit.

Tato událost nebyla orientována pouze na Bolívijce, ale jejím cílem bylo především informovat českou společnost o ARBOLu, rozvíjet česko – bolívijské vztahy a seznámit účastníky se zvyky a tradicemi.

Večer začal promítáním o Bolívii, poté přednáškou o ekologickém zemědělství a o obilovině Quinoa⁵⁷. Součástí bylo vystoupení taneční skupiny Sangre Aymara, která prezentovala známé bolívijské tance z různých částí této země, jako např. INCA, Taquirari, Los Tinkus a Caporales.

5.2. Přednáška vice prezidenta Bolívie Álvara García Linera

Tato přednáška byla organizována Vysokou školou ekonomickou v Praze, Centrem pro Latinská studia, 7. dubna 2014. Jejím tématem byla státní a ekonomická transformace současné Bolívie. Byla vedena ve španělském jazyce a pro zpřístupnění tohoto tématu pro nešpanělsky mluvící jedince měla simultánní překlad do českého jazyka.

Přednáškový sál byl z drtivé většiny zaplněn především studenty univerzity, ale také jihoamerickými občany. Zároveň zde bylo také mnoho Bolívijců, např. skupina ze sociální

---

⁵⁷ Quinoa je jedna z nejstarších obilovin Jižní Ameriky. Z botanického hlediska je spíše příbuzná listové zelenině, avšak má velmi vysoký obsah bílkovin, tuku a vápníku.

sítě Facebook, kde se shromažďují Bolívijci, Bolivianos en Rep. Checa, měla zarezervována místa pro každého člena skupiny.

Po ukončení přednášky a odchodu většiny studentů zde Bolívijci čekali, až si viceprezident odpočine a šli s ním pohovořit. Průběh dokumentovali nejenom fotografové, ale zároveň byla celá přednáška i následující dění natáčeno televizní stanicí, z čehož můžu velmi dobře posoudit průběh akce i po mém odchodu.

Sraz Bolívijců na Letné

V návaznosti na přednášku Álvara García Linery, o kterou byl ze strany Bolívijců velký zájem, se dotyční rozhodli uspořádat neformální sraz. Naplánován byl na 10. května 2014 odpoledne v parku na Letné. Celkem přišlo do deseti účastníků. Tento sraz byl spojen s pohoštěním, kde bylo možné ochutnat i tradiční bolívijské jídlo typické pro oblast Santa Cruz a Bene, El Majadito.⁵⁸

5.3. Vztahy mezi Mnohonárodnostním státem Bolívie a Českou republikou

Počátky vzájemných vztahů můžeme spatřovat v misiích českých Jezuitů na území Bolívie. Ty počaly ve 2. polovině 17. století Jezuity z české provincie, Tovaryštvem Ježíšovým. Stanislav Arlet z Opole ve Slezsku a František Boryně ze Lhoty z Milonic se kolem roku 1683 vydali na misijní činnost do oblastí Mojos.

Do Bolívie přicházelo mimo jiné i mnoho vědců. Jedním z nich je rodák z Chřibské, jež leží na severu Čech, Tadeáš Xaverius Peregrinus Haenke. Svůj život zasvětil především botanice. Díky ní našel na území Bolívie největší orchidej, kterou nazval Viktorie královská. Po dlouhou dobu žil v Bolívii, Cochabambě, kde je po něm dnes nazvána ulice Avenida de Don Tadeo, jak mu Bolívijci přezdívali.

Ve 20. století se mezi našimi dvěma státy udržovaly také hospodářské vztahy, které se týkaly především vývozu zbraní spojených s vojenskou misí generála Plačka v době války s Paraguai.⁵⁹ V Bolívii vznikla také pobočka české Škodovky, SKOBOL, přes niž se vyváží především zemědělská vozidla.

---

⁵⁸ Přípravuje se z rýže, sušeného masa, vejce a smažených banánů.

⁵⁹ 1932 - 1935

5.4. Uzavřené dohody mezi ČR a Bolívií

Kromě misijních a objevitelských cest, či hospodářských vztahů, nesmím opomenout dohody, jež zaručily vzájemné vztahy mezi oběma státy.

První taková dohoda byla podepsána 3. září 1991 v Praze a týkala se zrušení vízové povinnosti pro držitele diplomatických a služebních pasů pod názvem *Ujednání mezi vládou České a Slovenské Federativní Republiky a vládou Bolivijské republiky o zrušení vízové povinnosti pro držitele diplomatických a služebních pasů sjednané výměnou nót* (Esp. *Acuerdo entre el Gobierno de la República Federativa Checa y Eslovaca y el Gobierno de la República de Bolivia para la Supresión de Visas en los Pasaportes Diplomáticos y de Servicio*).

Druhá byla podepsána v rámci vědecko-technické spolupráce pod názvem *Dohoda o vědecko-technické spolupráci mezi Československou socialistickou republikou a Bolivijskou republikou* (*Convenio de cooperacion técnica y científica entre la República Socialista de Checoslovaquia y la República de Bolivia*), ve městě La paz, 27. června 1973.

Poslední dohoda, jež je mi zřejmá je *Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Bolivijské republiky o kulturní spolupráci* (Esp. *Convenio entre el Gobierno de la República Socialista de Checoslovaquia y el Gobierno de la República de Bolivia sobre la cooperación cultural*) vstoupila v platnost 24. srpna 1990 v Praze.

Přibližně v 70. letech 20. století⁶⁰ byla také uzavřena dohoda, která se týkala výměny studentů. Bolívijské studenti přicházeli do České republiky, kde získali stipendium i k bakalářskému studiu. Často si zde našli manželky, se kterými se odstěhovali zpět do Bolívie. Tyto ženy pak v Bolívii založili krajanský kroužek, jehož činnost je viditelná i dodnes. Tento spolek vznikl v okolí města La Paz.

V tradici poskytování stipendií studentům magisterských oborů ze třetích zemí, pokračují české univerzity i dnes. V rámci toho přišla do České republiky většina Bolívijských, jež se účastnili mého výzkumu. Mnoho z nich se však chystá po studiu vrátit zpět do své země.

---

⁶⁰ O této dohodě vím pouze od své informátorky, Češky, jež si vzala stipendistu, který přijel do Čech z Bolívie. Poté se spolu odstěhovali zpět. Bližších informací jsem se zatím nedohledala, avšak chtěla jsem tuto skutečnost uvést z důvodu, abych poukázala na větší množství tradic vzájemných vztahů, jelikož jich je, oproti jiným, velmi málo

6. Závěr

Na první pohled by se mohlo zdát, že bolívijská menšina na našem území téměř neexistuje. Po bližším zkoumání jsem zjistila, že Bolívijsců v České republice sice není mnoho, ale i přesto jsou zde zřetelné snahy o setkávání se a pořádání společných akcí. V budoucnu se plánují další události, například opětovný neoficiální sraz či účast na latinskoamerických festivalech, které se pořádají několikrát do roka.

V úvodu jsem si vytyčila několik otázek, které měly být *základními kameny* mého výzkumu. Chtěla bych zde na ně tedy odpovědět. Co se týče míry integrovanosti do české společnosti, jsou Bolívijsci často postaveni mimo ni, i když v ní úspěšně několik let žijí. Mnoho z nich se nenaučilo český jazyk. Už z toho důvodu pro ně musí být proniknutí do majority složitější. Na druhou stranu mnoho z nich v českém prostředí žije bez jakýchkoli problémů. Možná je to i tím, že žijí v hlavním městě, kde dokonalou znalost češtiny nepotřebují, jelikož se domluví svým jazykem, popřípadě angličtinou. Když se podíváme na způsob slavení Vánoc, můžeme říct, že v tomto případě také většina z nich nepřijala prvky oslav naší majoritní společnosti, avšak zde můžeme oponovat tím, že dotyční zde žijí sami a ve většině případů v České republice nemají žádnou rodinu, se kterou by mohli tyto oslavy sdílet. Kromě každodenních příležitostí, jako je např. nakupování v obchodě či jízda MHD, má mnoho z nich možnost potkávat se a být ve stálejším kontaktu s Čechy především ve škole. I přes tuto skutečnost se mnoho z nich stále setkává spíše s cizinci, kdy se často účastní akcí konaných pro studenty ERASMU. Avšak z pozorování a ze zkušeností s jinými kulturami, např. vietnamskou či ukrajinskou, bych řekla, že ta bolívijská je do české společnosti relativně dobře integrovaná a ve většině případů jim soužití nezpůsobuje žádné větší problémy. Vůči nově příchozím bych řekla, že jsou zprvu zdrženliví. Avšak ve chvíli, kdy pocítí opravdový zájem, se snaží dotyčnému vyhovět a velmi rádi ho, zasvěcují do své kultury. Mnoho z nich by se právě o svou bolívijskou kulturu rádo podělilo i s Čechy.

Většina Bolívijsců na českém území je buď studenty, nebo absolventy vysokých škol, to může být základ pro nově vznikající bolívijskou elitu, která se na našem území momentálně tvoří. To by mohlo být předpokladem pro větší snahu Bolívijsců o zapojení se do české společnosti a zároveň potřebu sebe, jako člověka jiné národnosti, nějakým způsobem prezentovat ve společnosti se snahou ukázat jí i prvky své původní kultury.

Na počátku mě zajímalo, jestli zde Bolívijsci vytvářejí nějakou skupinu. S jistotou mohu říci, že většina z nich má tendence se potkávat se svými krajany, i když je jich zde velmi malé

množství. Určitě nesplňují podmínky národnostní menšiny, která je definovaná státem, a to z toho důvodu, že zde nemají žádnou etnicko-historickou tradici a zároveň je jejich počet velmi malý. Požadavky na etnickou menšinu, jež jsem uvedla v úvodu, splňují, jelikož se odlišují etnickými znaky a nepřijímají národní identitu většinové společnosti. Nejsem si však zcela jistá, jestli ji můžeme nazývat komunitou, jelikož je momentálně ve fázi utváření s projevením zájmu sdílet svou vlastní kulturu, tak jak je to vidět například na imigrantech z Peru, Chile či Kolumbie, s českou kulturou.

Kontakt s českou, tedy evropskou společností je velmi ovlivnil. Několik z informátorů mi odpovědělo, že si zpočátku, ještě když žili v Bolívii, nedokázali uvědomit odlišnost našich kultur. V Čechách je velmi malá kriminalita, oproti té v Bolívii, kdy se po určité hodině lidé bojí vycházet z domů. Zároveň síť hromadné dopravy je u nás velmi propracovaná a kdykoli se můžeme dostat kamkoli, což několik z informátorů vidí jako velké pozitivum. Je zřejmé, že naše dvě kultury jsou velmi odlišné, můžeme to sledovat především na temperamentu obou zástupců těchto kultur, dále pak na způsobu oslav, na náboženství. Je pravdou, že mnoho z dotázaných sice odpovídalo profilu náboženství Bolívie, kdy většinová populace je převážně katolická, avšak u nás už téměř nedodržují žádné *rituály* či *tradiční oslavy*, spojené například s kultem Pachamamy, který je téměř po celé Bolívii zřejmý. Průměrně zde žijí po dobu pěti a více let. I když tato doba je dostatečně dlouhá na určitou integraci a zorientování se v dané kultuře, nemyslím si, že je dostačující pro její úplné poznání a ztotožnění se s ní. Zároveň je po takovéto době mnoho z nich ve fázi zakládání rodin, či nějakou rodinu zde mají. Jejich děti, pokud zůstanou v České republice, budou postupně získávat jinou identitu. Z poloviny českou a z poloviny bolívijskou, jako je to možné vidět i u mnoha jiných národností.

Primárním záměrem této práce bylo především zmapovat bolívijskou komunitu na území České republiky. Dále pak poskytnout a vytvořit, především pro mě samotnou, základ pro další možné výzkumy. Myslím si, že práce můj původní cíl splnila, i když jsou informace v ní překládané ještě stále strohé, mám v plánu je později dále prohlubovat a více se zabývat každým jednotlivým rysem. Zároveň bych dále chtěla prověřit především jazykovou vybavenost a do jaké míry se do naší společnosti integrují či jestli chtějí v ČR zůstat nebo se vrátit do Bolívie. To si myslím, že není možno postihnout pouze dotazníkovou metodou či krátkého rozhovoru, chtěla bych tedy dané jedince poznat blíže a zároveň s nimi navázat přátelské vztahy.

7. Zdroje

Internetové zdroje

<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/uvod>

<http://www.migraceonline.cz>

<http://www.mvcr.cz/clanek/integrace.aspx>

<http://www.mzv.cz>

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html>

Galván, J. A.; Culture and customs of Bolivia; Greenwood, 2011; dostupné online 22.5.

2014 >>

[<< http://libgen.org/search.php?req=culture+and+customs+of+bolivia&open=0&view=simple&column=def](http://libgen.org/search.php?req=culture+and+customs+of+bolivia&open=0&view=simple&column=def)

Sanginés, P. C.; Las culturas Wankari y Chiripa y su relación con Tiwanaku; dostupné online

>> [<< http://libgen.org/search.php?req=chiripa&open=0&view=simple&column=def](http://libgen.org/search.php?req=chiripa&open=0&view=simple&column=def)

Wahren, C.; Creacion de la Semana indianista; Buenos Aires:2013; dostupné online >>

[<< https://www.google.cz/search?q=la+creacion+de+la+semana+indianista&rlz=1C1CHVO_csCZ560CZ560&oq=la+creacion+de+la+semana+indianista&aqs=chrome..69i57j69i64.586j0j4&sourceid=chrome&es_sm=122&ie=UTF-8#](https://www.google.cz/search?q=la+creacion+de+la+semana+indianista&rlz=1C1CHVO_csCZ560CZ560&oq=la+creacion+de+la+semana+indianista&aqs=chrome..69i57j69i64.586j0j4&sourceid=chrome&es_sm=122&ie=UTF-8#)

Literatura

Abramuszkinova, P. E.; 2011. Migration in the Czech republic in the context of new trends. Brno: Mendel University.

Bittnerová, D.; Moravcová, M.; Etnické komunity v kulturním kontextu; Praha : Ermat, 2008. ISBN 978-80-87178-01-0

Buben, R.; Somogyi, P.; Bolívie (Stručná historie států; sv. 58); Praha : Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-423-4

Drbohlav, Dušan (ed.); Migrace a (i)migranti v Česku. Praha: SLON, 2010

Eriksen, H. T.; Etnicita a nacionalismus; Praha : Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-053-7

Gellner, A. E.; Národy a nacionalismus; Praha : Hříbal; 1993. ISBN 80-900892-9-1

Günter, V.; Cizinci v ČR. Plzeň: Centrum aplikované antropologie a terénního výzkumu, 2007

Hendl, Jan. Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

Hudečková, H., Kučerová, E., Kříž, L.; Metodologie sociologického výzkumu pro nesociology: (příručka pro distanční studium): pro posluchače oboru PaE.; V Praze : Česká zemědělská univerzita v Praze, 2009. ISBN 978-80-213-0791-9

Huntington, P. S.; Střet civilizací: boj kultur a proměna světového; Praha : Rybka, 2001. ISBN 80-86182-49-5

Jeřábek, H.; Úvod do sociologického výzkumu, Praha Carolinum 1998, Praha

Katz, Friedrich; Staré americké civilizace, Praha: Odeon, 1989, ISBN 80-207-0151-6

Kužel, S.; Terénní výzkum integrace a segregace: týmový monitoring situace obcí s romskými sídly v SR a studentské výzkumy v ČR; Plzeň : Západočeská univerzita v Plzni, 2000. ISBN 80-238-6041-0

Patos, J. G.; La construcción de un país indígena. Barcelona: Icaria editorial, 2007. s. 25-161. ISBN: 978-84-74-26-933-8

Plačková A.: Holanďani v České republice - k problému adaptace specifické menšiny. Bakalářská práce; Praha 2003, Fakulta humanitních studií

Rákoszyová, M.; Trbola, R.; Lokální strategie integrace cizinců v ČR I; Praha : VÚPSV, v.v.i.; 2008

Rákoszyová, M.; Trbola, R.; Sociální integrace přistěhovalců; Praha : Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-023-0

Roedl, B.; Dějiny Peru a Bolívie; Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2007. ISBN 978-80-7106-839-6

Rouč, V.; Vztahy Československa a andských států Latinské Ameriky ve 30. letech; Diplomová práce; Praha 2000

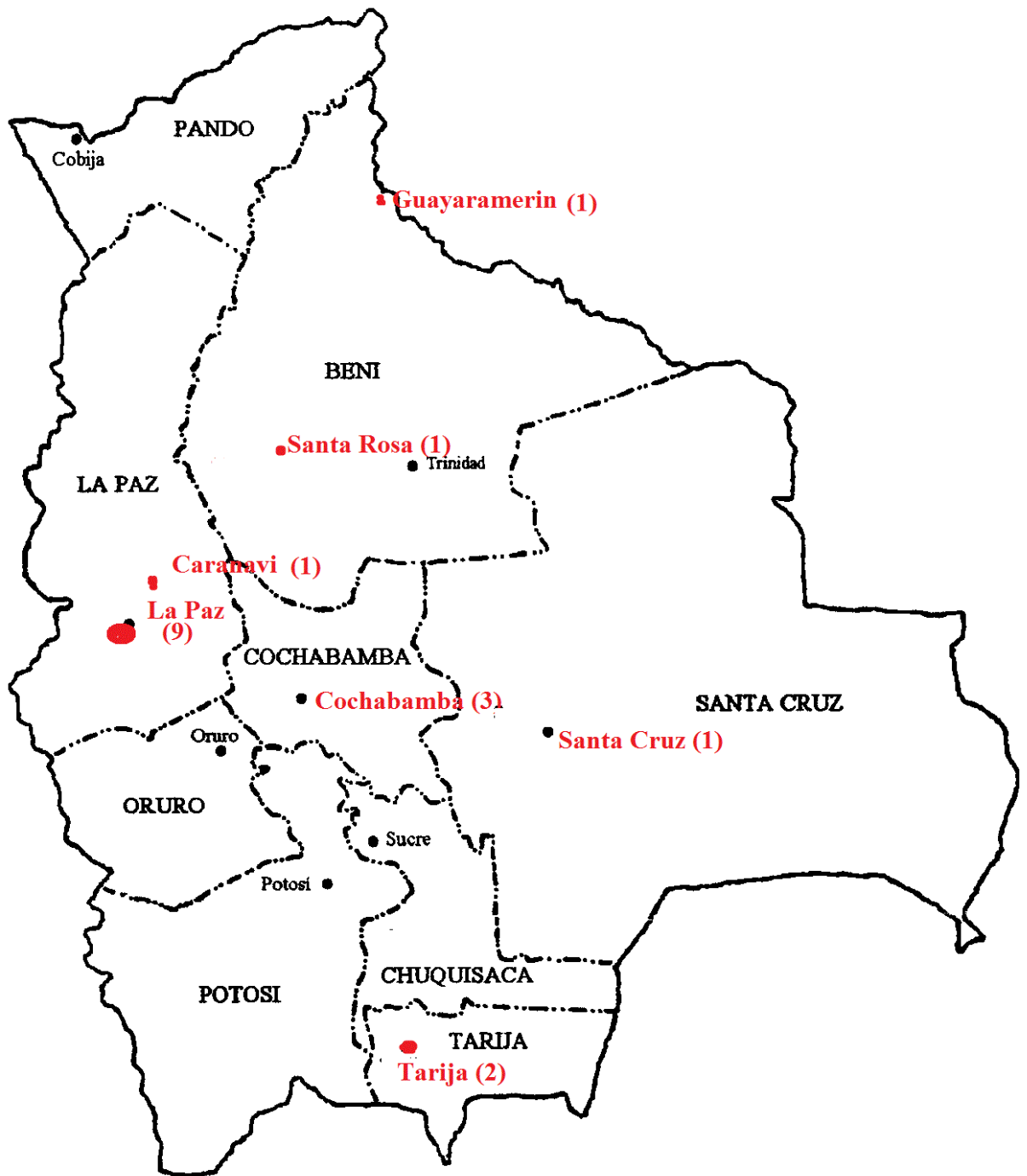
Stanovy o. s. ARBOL, uložené v archivu autorky práce

Uherek, Z.;; Migrace do České republiky, sociální integrace a lokální společnosti v zemích původu. Praha : Etnologický ústav AV ČR, 2004; ISBN: 80-85010-69-0

Zelený – Atapana, Mnislav, Malá encyklopedie bohů a mýtů Jižní Ameriky, Praha: Libri 2009, ISBN 978-80-7277-398

8. Přílohy

1. Mapa Bolívie s označením míst, odkud pochází informátoři.

Zdroj: http://www.casawaki.be/la_bolivie.htm

2. Vzor dotazníku v českém jazyce

Dobrý den,

jmenuji se Jana Repčáková a jsem studentkou posledního ročníku oboru Etnologie na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy. Píši bakalářskou práci, která se zabývá Bolivijci žijícími v České republice.

Prosím Vás o vyplnění krátkého dotazníku, který poslouží jako podklad pro mou bakalářskou práci, případně pro následný rozhovor, pokud budete mít zájem dále se na mé práci podílet. Vámi sdělené informace budou použity pouze pro mé výzkumné účely. Dotazník můžete vyplnit také anonymně, pokud nebudete chtít uvádět své jméno, to slouží pouze pro mou orientaci ve velkém množství dotazníků a bez Vašeho svolení ho nikde uvádět nebudu.

Děkuji Vám za spolupráci!

1. Jmenuji se:

2. Jsem:
  - Muž
  - Žena

3. Kolik je Vám let?

4. Jsem:
  - Pracující
  - Student
  - Pracující a student
  - Podnikatel
  - Žádný z možností

5. Z jakého města/vesnice pocházíte?

6. V jakém městě bydlíte?

7. Dojíždíte do jiného města za práci? Pokud ano, do jakého?

8. Náboženství

- Jaké je Vaše náboženství?
  - Katolík
  - Protestant
  - Ateista
  - Jiné
9. Jakými jazyky mluvíte nebo jim rozumíte?
- Čeština
  - Angličtina
  - Španělština
  - Němčina
  - Francouzština
  - Nějaký z indiánských jazyků (který)
  - Jiný
10. Vzdělání:
- Základní
  - Středoškolské
  - vysokoškolské – bakalářské
  - vysokoškolské – magisterské
  - vysokoškolské – doktorské
  - jiné
11. Jak dlouho bydlíte v České republice? (Napište počet let)
12. Byla česká republika Vaší cílovou zemí?
- Ano
  - Ne
13. Jaký byl Váš důvod odchodu z Bolívie?
14. Pokud ČR nebyla Vaší cílovou zemí, která jí byla?
15. Jaký byl Váš důvod výběru ČR?
16. Znáte ARBOL?
- Ano
  - Ne
17. Kdyby opět nějaký spolek vznikl, kde by se Bolívijsci z České republiky sdružovali, měli byste zájem o členství a o účast na jeho akcích?

- Ano
- Ne

18. Víte o dalších Bolívijscích, kteří žijí v České republice? (i když se s nimi neseťkáváte?)

- Ano
- Ne

19. S kým se seťkáváte víc?

- S cizinci (z pohledu Čechů)
- Čechy

20. Chodíte na koncerty? (Pokud ano, kam např.)

21. Chodíte do barů? (Pokud ano, kam například?)

22. Když by přijel Váš známý z Bolívie, kam ve městě, kde žijete, byste jej vzali? (bary, restaurace, instituce, které mají něco společného s Bolívií nebo Jižní amerikou?)

23. Když by přijel Váš známý z Bolívie, kam ve městě, kde žijete, byste ho vzali? (místa, která se týkají ČR, její historie nebo pouze místa, která máte rádi)

24. Máte v České republice nějaké příbuzné?

- Ano
- Ne

25. Jezdíte do Bolívie? Pokud ano, jak často?

26. Kdy jste byli v Bolívii naposled?

27. Slavíte Vánoce?

Pokud ano, jakým způsobem jste trávili tyto poslední?

28. Slavíte tady v České republice nějaké tradiční Bolívijské svátky, nebo byste chtěli?
Pokud ano, jaké?

29. Jak na Vás působí Češi? (např. jsou přívětiví, pracovití, líní, neschopní, milí, neochotní,...)
30. Setkali jste se někdy s rasismem? (Pokud ano, můžete uvést příklad?)
31. Chutná Vám česká kuchyně nebo máte raději jiné? (př. mexické, italské, čínské, vietnamské,...)
32. Je ještě něco, co si myslíte, že bych o Vás, nebo o Bolívijcích v ČR, měla vědět a nezeptala jsem se na to?

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku!

Pokud byste chtěli vidět výsledek mé práce a Vaší spolupráce napište na janca.repcakova@gmail.com a já Vám svou bakalářskou práci ráda zašlu.

Mějte se hezky

Jana Repčáková

3. Whipala, neboli vlajka znázorňující všechny andské národnosti

Zdroj: http://www.advotours.com/imgturismo/1_wiphala-630.jpg